

KISEBBSÉGI MAGYAR SORS.

A KISEBBSÉGEK VÉDELME.

AZOK a felháborító események, amelyek az országnak a románok által elfoglalt területén a múlt hónapban lejátszódtak, ismét a kisebbségek védelmének kérdése felé irányítják egész figyelmünket. Nekünk a kisebbségi védelem több, mint más nemzeteknek. Mert míg ezekre nézve ez csak az általános emberiesség kérdése, a nemzetközi jog helyesebb kialakulásának kérdése, addig reánk nézve ennél sokkal többet jelent. Egyfelől a történeti, a legbensőbb vérségi és művelődési hozzátartozás kérdése. Minket az országtól elszakított kisebbségekhez több mint ezeréves közös múlt, szoros vérségi és kulturális kapcsolatok fűznek. Reánk nézve sohasem lesz közömbös, hogy ezeknek az idegen uralom alá került elemeknek minő a sorsa. Másfelől a kisebbségi védelem reánk nézve valóságos létkérdés is. A magyar nemzet fennmaradása nagyrészen attól függ, vajjon az idegen uralom alá hajtott kisebbségeknek sikerül-e jellegüket továbbra is megőrizni. így fogva fel ezt a kérdést, az a legelső gondolatunk, vajjon a szomorú nagyváradi és kolozsvári eseményekkel szemben az arra hivatott tényezők megtették-e kötelességüket. Hogy erre a kérdésre választ adhassunk, ismerünk kell a fennálló jogi helyzetet.

Az antant-hatalmak a világháborút ellenünk többi között azzal a hangzatos ürüggyel is folytatták, hogy a kettős monarchia szerencsétlen nemzetiségi összetételénél fogva örökös veszedelme az európai békének, amelyet tehát meg kell semmisíteni, s helyébe nemzetiségileg egységesen tagolt államokat kell teremteni. A háború utáni egyik nagy csalódásuk az volt, hogy ezt a célt nemcsak, hogy elémiök nem sikerült, hanem, hogy a nemzetiségi kérdés az általuk életrehívott új államalakulatokban még veszedelmesebb alakban jelentkezik, mint előbb a kettős monarchiában. Nem is késtek a baj leküzdésére ellenszerről gondoskodni: az érdekelt államokkal külön szerződéseket kötöttek a kisebbségek védelmére. Ilyen szerződés jött létre köztük és Románia között is. Valamennyi szerződés tartalma lényegileg ugyanaz.

E szerződések a kisebbségeknek széleskörű magán-, vallási és politikai jogi helyzetet biztosítanak és gondoskodnak arról, hogy az érdekelt államok azt kedvük szerint ne korlátozhassák. E célból mindenekelőtt kimondják, hogy idevonatkozó rendelkezéseiket a védelemre kötelezett államok alaptörvényeknek ismerik el, amelyekkel semmiféle más törvény vagy rendelet nem állhat ellentétben. Továbbá az illető államokban a kisebbségi védelmet nemzetközi ügyvé teszik, s azt mint ilyent, a Nemzetek Szövetségének oltalma alá helyezik. Ennek kettős értelme van. Először: a kisebbségi védelemre vonatkozó rendelkezések a Szövetségi Tanács többségének hozzájárulása nélkül meg nem változtathatók. Másodszer: a Szövetségi Tanács öröködi a fölött, hogy a védelemre kötelezett államok a kisebbségeknek a szerződésileg biztosított védelmet valóban nyújtsák is.

A Szövetségi Tanács e tárgyban igen tág hatáskörrel bír, mert nemcsak abban az esetben hivatott közbelépni, mikor a kisebbségi jogokon már valóságos sérelem esett, hanem már akkor is, mikor annak csak a vesze-

élelme fenyeget. Ezt az utóbbi mozzanatot különösen óhajtom kiemelni, mert a jogvédelem terén egészen új eszmekört nyit meg számunkra. A jogvédelem eszméjét a jogsérelem gondolatával szoktuk kapcsolatba hozni, amennyiben jogvédelemre azt tartjuk jogosultnak, akinek jogain valóságos sérelem esett. Itt azonban többről van szó, mert a jogvédelemre már a jogsértés pusztá veszedelme is ad jogot. A Szövetségi Tanács tehát már akkor is hivatott közbelépni, mikor a kisebbségi jogok megsértésének csupán a veszedelme fenyeget. De a Szövetségi Tanács intézkedési jogköre is rendkívül tág a kisebbségi jogok megsértése, illetve megsértésük veszedelme esetében. A szerződés értelmében ugyanis a Tanács oly módon járhat el és olyan utasításokat adhat, amelyek az adott esetben alkalmasoknak és hathatósaknak mutatkoznak. Intézkedési jogköre tehát nem szorítkozik arra, hogy a sértést vagy a sértés veszedelmét konstataálja s erre az illető állam kormányának figyelmét felhívja, hanem egyenesen utasításokat adhat a sértés, illetve a sértés veszedelmének megszüntetésére. Más szavakkal, rendelkező joghatósága van a kisebbségi védelemre kötelezett állam kormányával szemben. Végül pedig ez az intézkedési hatósága nem pusztán kiegészítő, amely csak arra az esetre szorítkoznék, hogy az érdekelt kormány elmulasztotta a sértést megszüntetni, illetve ennek veszedelmét elhárítani, hanem fennáll erre való tekintet nélkül. A Szövetségi Tanács tehát hivatott azonnal közbelépni, mihelyt a sértés vagy ennek veszedelme tudomására jut, tekintet nélkül arra, hogy az érdekelt kormány tett-e valamely intézkedést vagy sem. A szerződés a Szövetségi Tanács közbelépését csupán egy feltételhez köti, hogy a Szövetségi Tanács valamelyik tagja a Tanács figyelmét a bekövetkezett sértésre, illetve annak veszélyére felhívja. Mihelyt ez megtörtént, a Tanács azonnal köteles az ügy érdemével foglalkozni, a ha arról győződik meg, hogy sértés történt vagy legalább is veszélye fennforog, köteles azonnal a helyzetnek megfelelően intézkedni.

A mondottak alapján igen könnyű megállapítani, hogy a Szövetségi Tanács a nagyváradi és kolozsvári, valamint a többi helyeken lezajlott eseményekkel szemben feladata magaslatán állott-e vagy sem.

Legnagyobb sajnálatunkra a Szövetségi Tanács ezúttal sem volt a helyzet ura. Az első pillanattól fogva nem volt kétséges, hogy a kisebbségi jogokon oly súlyos és oly nagyarányú sérelem esett, aminőre Európában még alig volt példa és mégis azt kellett tapasztalnunk, hogy a Szövetségi Tanács egészen tétlen maradt. Ha sokkal kevesebb történt volna, mint amennyit a román kormány kezdetben nagy kegyesen beismert, ha ugyanis nem történt volna egyéb mint az, hogy nagy embertömegek bejárták az utcákat fenyegetve a kisebbségekhez tartozók életét, testi épségét és vagyonát, a szerződés értelmében már akkor is adva volt az a tényállás, amely a Szövetségi Tanácsot közbelépésre kötelezi. De jól tudjuk, s ezt most már a román kormány sem titkolja többé, hogy sokkal több történt. Emberélet esett áldozatul, sok ártatlan embernek testi épsége szenvedett komoly sérülést, vallási kegyeleti tárgyakat romboltak szét és nagyértékű vagyont pusztítottak el. Mikor tehát egész nyilvánvalóan a kisebbségi jogok megsértésének legsúlyosabb formája forog fenn, a Szövetségi Tanács nem látja magát indítatva arra, hogy közbelépjen. Súlyosítja a helyzetet az, hogy a vérengzés és vagyonrombolás idejében a Szövetségi Tanács véletlenül együtt volt. És mégis: tagjai között egy sem akadt, aki a Tanácsot cselekvésre indítsa. Annyira uralkodik egész működésén a politika szelleme, hogy a tagokban az emberiség érzése nem tudott győzelemre jutni. Azt hozták fel a Tanács mentségére, hogy a kérdés nem volt kitűzve decemberi ülészakának napirendjére, már pedig a Tanács csak a napirendre kitűzött kérdésekkel foglalkozhatik. Ennél naivabb védekezés el sem képzelhető.

Talán csak nem várták azt, hogy azok a barbár elemek véres, romboló munkájukat előre bejelentsék. Ahol emberélet esik áldozatul és mérheden értékű vagyon elpusztításáról van szó, ott a mulasztást nem lehet azzal menteni, hogy a kérdés nem volt napirendre tűzve. A végveszély a cselekvést önmagától kitűzi napirendre. Egyébiránt jogilag nem is áll az, hogy a Szövetségi Tanács csak a napirendre kitűzött kérdésekkel foglalkozhatnék érvényesen. Azt is felhozták a Tanács melegségére, hogy előbb be kell várnia a román kormány megtorló intézkedéseit, amely igen komoly jelét adta annak, hogy az okozott jogsértéseket keményen akarja megtorolni és a szenvedett kárért teljes megtérítést kíván nyújtani. Már fentebb kifejtettem, hogy a Tanács cselekvése nincs attól feltételezve, hogy az érdekelt kormány megfelelő orvoslást nem nyújt, ő akkor is köteles közbelépni, ha az illető kormány a megtorlásra hajlandóságot mutat. Sőt ez annál szükségesebb, hogy a felzaklatott kedélyek megnyugtatására a megígért megtorló rendelkezések komoly foganatosítását ellenőrizze. Hogy a román kormányval szemben ez fokozottabb mértékben volna szükséges, ezt a mi nagyon keserű tapasztalataink után bővebben is bizonyítani egészen fölösleges. A legkevesebb tehát, amit a Szövetségi Tanácsnak tennie kellett volna, az, hogy ellenőrizze a román kormány által kilátásba helyezett megtorlás hatékony foganatosítását. De a Szövetségi Tanács, eddig legalább, ezt sem tartotta szükségesnek.

Felmerült az a kérdés is, vajjon magyar részről megtörtént-e minden lépés a súlyos sérelmek orvoslására. Minket ugyanis a román kormány által nyújtandó kisebbségi védelem igen közletről érint, s így az erre hivatott magyar tényezők fellépése iránti érdeklődés egészen érthető. Előre kell bocsátanom, hogy a kisebbségi szerződések jóformán semmiféle eszközt sem adnak a magyar kormány kezébe a kisebbségek védelmére. A Szövetségi Tanács ugyanis mint fentebb érintettem, csak akkor köteles az eljárást folyamatba tenni, ha erre valamelyik tanács tag a figyelmét felhívja. Más állam csak kérvénnyel fordulhat e célból a Tanácshoz, ez azonban egyáltalában nem köteles a kérvény alapján az ügy iránt érdeklődni. Megteheti, de erre kötelezve nincs. És ha megteszi, az eljárás oly bonyodalmas, hogy legtöbb esetben a kérvény semmiféle eredményre sem vezet. Ezek után nemcsak érthető, de nagy belátásra is vall, hogy a magyar kormány eddig a kérvényi úton való fellépést nem kockáztatta meg. Hogy jövőben mit fog tenni, azt kívülállók természetesen nem tudhatják, de annyi kétségtelen, hogy eddigi várakozó álláspontja, mely a fejlemények gondos megfigyeléséből áll, teljesen indokolt.

A világháború után létrejött nemzetközi helyzet Magyarországra nézve rendkívül káros. Azonban ebben a súlyos helyzetben is, a jobb jövő reményében, meg kell őriznünk tisztánlátásunkat. S azért nem szabad elfelejtenünk, hogy a nemzetközi jog fejlődése terén igen nagy lépés volt, hogy legalább egyes államokra nézve a kisebbségi védelmet nemzetközi ügyé tették s azt a Nemzetek Szövetségének oltalma alá helyezték. Igaz, hogy az internacionalizálás Magyarországra is kiterjed, de reánk nézve nagyobb terhet még sem jelent, mert azt a jogi helyzetet, melyet a békeszerződés a magyarországi kisebbségek javára biztosít, mi még a háború előtt önként megadtuk kisebbségeinknek. A védelem módja azonban, amelyet a szerződések a kisebbségi jogok számára megállapítanak, ma még igen tökéletlen. Először is egészen helytelennek bizonyult a kisebbségi védelem legfőbb orgánumává a Szövetségi Tanácsot tenni. Ez a testület kétségkívül igen tekintélyes és nagyjelentőségű is, azonban arra a feladatra, hogy a kisebbségi védelmet ő gyakorolja, összetételénél fogva alkalmatlan. A Szövetségi Tanács, bármennyire is hatja át tagjait az emelkedettebb emberiség fel-

fogása, mégis állandóan politikai befolyások hatása alatt áll, s így a kisebbségi védelem terén nem képes azokat a tiszta emberiességi nézőpontokat érvényre juttatni, amelyek nélkül ez a védelem népi lehet eléggé hatályos. Másodsor pedig a Szövetségi Tanács előtti védelmi eljárás annyira nehézkes, hogy a védelem már ennél az oknál fogva sem lehet eléggé sikeres. Már magában véve az a körülmény, hogy senki más, mint egy tanácsstag, nem indíthatja a Tanácsot arra, hogy az eljárást folyamatba tegye, legtöbb esetben az egész kisebbségi védelmet illuzóriussá teszi. Tanácsstag ugyanis csak nagy ritkán akad, aki a Tanács figyelmét bizonyos kisebbségi sérelmekre felhívja, s így legtöbbször, mint a jelen esetben is, a legsúlyosabb és legnyilvánvalóbb megsértése a kisebbségi jogoknak orvoslás nélkül marad.

A kisebbségi védelmi eljárást tehát lényegesen meg kell reformálni, hogy céljának megfelelően. Hogy miképpen, az a magyar közönség előtt eléggé ismeretes lehet, mert a Magyar Külügyi Társaság, mely sikeres működésével napról-napra mind jelentősebb tényezőjévé válik nemzetközi életünknek, ezt már megjelölte, s ezért már évek óta buzgalommal küzd. Minthogy a kisebbségi védelem, mint már hangsúlyoztam, elsősorban az emberiesség kérdése, azt (mint ilyent) jogi alapra kell helyezni. Vagyis a kisebbségi jogok védelmét oly orgánum kezébe kell letenni, mely teljesen mentes politikai befolyásoktól. Ilyen orgánum az Állandó Nemzetközi Bíróság. Ennek a bíróságnak szervezete ugyan nem egészen megfelelő, de az kétségtelen, hogy nagy tudásánál és abszolút pártatlanságánál fogva az emberiség egyik legértékesebb intézménye s a legnagyobb tiszteletnek és bizalomnak örvend. Ennek a bíróságnak kezébe nyugodt lélekkel tehetjük a kisebbségi jogok védelmét. Nehogy valaki félreértson, a kisebbségi szerződések az Állandó Nemzetközi Bíróságnak már most is biztosítanak bizonyos hatáskört, de ez annyira kivételes, hogy semmi gyakorlati értéke sincs. Arra van szükség, hogy ezt a bíróságot a kisebbségi védelem főorgánumává tegyék. Szükséges továbbá az, hogy ez a bíróság a védelem céljából könnyebben legyen hozzáférhető mint most a Szövetségi Tanács és kisebbségi kérdésekben is a védelmi eljárás előtte pontosan meghatározott peres eljárási biztosítékokhoz legyen kötve.

Azonban ne legyen kétségünk az iránt, hogy ennek a reformnak megvalósítása igen nagy nehézségekbe ütközik. A kisebbségi szerződések által legközelebről érintett utódállamok mindent elkövetnek a kisebbségi védelem további kifejlesztése ellen; sőt mostani szerződéseiket is magukra nézve túlságosan súlyosoknak tartják, s azoktól mindenáron szabadulni akarnak. Egyrészt igazságtalannak tartják, hogy a kisebbségi védelmet csak rájuk nézve internacionalizálták, nem pedig a nagyhatalmakra nézve is, holott ezeknek szintén vannak igen jelentős kisebbségeik. Másrészt pedig a kisebbségi védelem internacionalizálásában szuverénitásuk elviselhetetlen korlátozását látják. Magyarországot az első kifogás közelebről nem érinti. Semmiképpen sem ütközik érdekeinkbe, hogy a kisebbségi védelmet az egész világon internacionalizálják. De nem is érdekünk, hogy ezt valami nagy nyomatékmal követeljük. A másik kifogás minket már igen közelről érint. Jelenlegi súlyos helyzetünket éppen a kisebbségi védelem internacionalizálása az utódállamokban van hivatva némileg enyhíteni, csak az szükséges, hogy azt minden tényező komolyan vegye. Mi tehát mindaddig, míg a jelenlegi államalakulás fennáll, a kisebbségi védelem internacionalizálásáról nemcsak nem mondhatunk le, hanem annak oly további kiegészítését kell követelnünk, mint azt fentebb kifejtettem. Mihelyt azonban az ország régi határait visszaállítják, ami mindnyájunk legfőbb vágya, ránk nézve az internacionalizálás kérdésében is más helyzet fog előállani. Magyarország természetesen akkor is a kisebbségeknek a legtel-

jesebb jogvédelmet fogja nyújtani, de ekkor az internacionalizálás reá nézve non lesz többé életkérdés, hanem azt csak általános emberségi nézőpontokból fogja követelni.

Most azonban egyedül azt tartjuk szemünk előtt, ami a jelen nézőpontból legfőbb feladatunk. Ez abból áll, hogy a kisebbségi védelem kérdésével állandóan és igen behatóan foglalkozzunk. Mert ha az anyaországtól elszakított kisebbségeink látják, hogy az ország sorsuk iránt most is éppen oly melegséggel érdeklődik, mintha csak területéhez tartoznának, az összetartozás érzése bennük is élénkebb marad s így az elmaradhatatlan új államalakulás mindenesetre könnyebb, reánk nézve pedig előnyösebb lesz.

MAGYARY GÉZA.